

Дата: 14.10.2022

Урок № 4

Тема: Володимир Винниченко. Життя і творчість, громадська і політична діяльність.

Мета: ознайомити старшокласників із життям, творчістю, громадською та політичною діяльністю Володимира Винниченка, з'ясувати роль митця в розвитку української літератури й нації; учити учнів добирати необхідний матеріал з літератури; розвивати їх активне мовлення; допитливість, уміння зіставляти факти, робити висновки; виховувати почуття любові до України, до свого народу й історії

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: електронні презентації, фотовиставка про життя і творчість В. Винниченка, наукові, публіцистичні та художні твори митця.

*...Жоден український письменник першої третини
ХХ ст. не мав такої величезної слави, такої читацької
популярності, такої кількості видань своїх творів,
як Володимир Винниченко.*

М. Жулинський

Матеріали до уроку

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми, мети уроку.

Мотивація навчальної діяльності учнів

Володимир Винниченко — письменник, політик, громадський діяч — визначна постать в історії суспільного й культурного життя. Тривалий час цей письменник і його творчість були під забороною в Україні, його ім'я замовчувалося або пов'язувалося з іменами «ворогів народу», «українських буржуазних націоналістів», і лише зараз він повертається в нашу національну свідомість і мовно-літературний процес. Автор, художня спадщина якого на багато років була захована в сумнозвісні спецфонди бібліотек і популярної хіба що в українській діаспорі. Унаслідок цього його твори не друкували в материковій Україні й не використовували як ілюстративний матеріал у радянських словниках.

У наш час спостерігається посилений інтерес до особистості Володимира Винниченка, «творчість якого означувала новий напрям розвитку української літератури, слава якого громіла на рідній землі майже три десятиліття, письменник, якого було грубо, безжалюно викинуто з пантеону національної культури, книги якого було вилучено з бібліотек, а на ім'я накладено ідеологічне табу», — так характеризує Володимира Винниченка М. Г. Жулинський. Він є яскраво талановитою людиною і як художник та драматург.

Слово викладача (лекційний виклад)

Володимир Кирилович Винниченко народився 28 липня 1880 р. в Єлисаветграді Херсонської губернії (тепер Кіровоградська область) у робітничо-селянській родині. Від першого шлюбу мати В. Винниченка мала трьох дітей: Андрія, Марію й Василя. Від шлюбу з Кирилом Винниченком народився лише Володимир.

У народній школі Володимир звернув на себе увагу неабиякими здібностями, і через те вчителька переконала батьків, щоб продовжували освіту дитини. Незважаючи на тяжке матеріальне становище родини, після школи хлопця віддано до Єлисаветградської гімназії, але він не закінчив її, бо треба було добувати якісь кошти на прожиття. До того ж у старших класах гімназії він був членом революційної організації, писав революційну поему, за яку одержав тиждень «карцеру», і зрештою його виключили з гімназії.

У 1900 р. у Златополі Володимир екстерном склав іспити за середню школу. Незважаючи на виразне небажання вчителів видати учневі атестат зрілості, під натиском директора гімназії здібний юнак його одержав. Наступного року він вступив на юридичний факультет Київського університету, де створив таємну студентську

революційну організацію «Студентська громада». Був ув'язнений як член місцевої організації Революційної Української Партії (РУП).

Через кілька місяців Винниченка випустили «на поруки» за браком офіційних доказів у «злочині», але виключили з університету й виселили з Києва без права жити по великих містах. Цього ж року письменник відправив своє перше оповідання «Народний діяч» до «Літературно-наукового вісника» в Галичині. Але тоді твір не надрукували (це сталося значно пізніше — 1906 р.).

У 1902 р. Винниченко заявив про себе як літератор: опублікував твір «Сила і краса» (згодом відомий під назвою «Краса і сила»). Восени, через виключення з числа студентів, Володимира Винниченка позбавлено права на відстрочення військової служби й забрано в солдати. Проте військової служби він фактично не відвував, бо влада, боячись революційного впливу на товаришів-військових, тримала Володимира під арештом, у канцелярії. Але він, переодягаючись уночі в цивільне, тікав з казарми й віддавав свій час роботі серед київського пролетаріату. Цю діяльність було викрито, Володимир мав бути заарештований. Довідавшись від військових товаришів з канцелярії роти про те, що готовується арешт, Володимир Винниченко скинув солдатську форму й емігрував до Галичини. Там він працював у закордонних партійних організаціях і час від часу нелегально виїздив до України. У Львові Винниченко брав участь у виданні партійних газет «Праця», «Селянин», писав брошури й книги на революційні теми.

У 1903 р. при перевозі нелегальної літератури з Галичини до Києва на кордоні Винниченка знов арештовано. Як дезертир і революціонер він був посаджений у військову в'язницю — київську фортецю. За пропаганду серед війська та за дезертирство його мали засудити до військової каторги, а за сутто політичне «злочинство» — провіз нелегальної літератури — він мав бути засуджений окремо. Після півторарічного перебування у фортеці його звільнила перша російська революція 1905 року (Винниченка звільнено з фортеці через проголошену амністію). Під час ув'язнення він написав низку літературних творів. Повість «Голота» навіть одержала першу премію «Кіевской Старини».

У 1905 р. Винниченко повернувся під чужим прізвищем в Україну, провадив революційну агітацію серед селян і заробітчан Причорномор'я, наступного року мандрував Україною, написав низку оповідань: «На пристані», «Раб краси», «Уміркований та щирий», «Голод», «Малорос-європеєць», «Ланцюг» та інші. З'явилася друком перша збірка оповідань «Краса і сила» — і як реакція — відгук І. Франка: «І відкіля ти такий уявся? Серед млявої тонко артистичної та малосилої або ординарно шаблонової та безталанної генерації сучасних українських письменників виринуло щось таке дуже, рішуче, мускулисте і повне темпераменту, щось таке, що не лізе в кишеню за словом, а сипле його потоками, що не сіє крізь сито, а валить валом як саме життя, в суміш українське, московське, калічене й чисте, як срібло, що не має меж своєї обсервації і границь своєї пластичній творчості».

У 1907 р. Винниченко був знову заарештований у Києві й посаджений у знамениту Лук'янівку (тюрма в Києві, де перебували майже всі видатні члени РУП). Через вісім місяців Винниченка випущено. Довідавшись про те, що має бути засуджений за свою політичну діяльність на каторгу, Винниченко ще раз емігрував. У цей період він написав багато творів на соціальні та етичні теми: «Дисгармонія», «Щаблі життя», «Контрасти».

У 1908 р. він перебував у Швейцарії, Італії, Франції, наступного року — у Швейцарії, Франції (Парижі).

Протягом 1910–1913 рр. письменник жив у країнах Європи (Франція, Німеччина, Росія, Галичина, Буковина). У цей час у російському перекладі виходить твір «Чесноти з собою».

У 1914 р. В. Винниченко повернувся в Україну, перебував на нелегальному становищі. Александринський театр у Петрограді прийняв до постановки п'єсу «Брехня» («Ложь»).

У 1916 р. він перебував у Москві, Петрограді. Видавав журнал «Промінь», переїхав у 1917 р. в Україну, став одним з організаторів і керівників Центральної Ради, згодом головою першого українського уряду — Генерального Секретаріату. Після повалення гетьмана П. Скоропадського Винниченко був одним з керівників Директорії — нового уряду Української Народної Республіки.

У 1918 р. був арештований гетьманськими офіцерами. Звільнений від арешту через протест української громадськості.

Болісні роздуми Винниченка про роз'єднаність українців відбилися у драмі «Між двох сил» (1919 р.). Він розійшовся в поглядах з більшістю Директорії й уряду, виїхав за кордон.

У 1920 р. Винниченко приїхав в Україну, але незабаром востаннє залишив її, відмовившись від співробітництва в уряді радянської України. Протягом 1924–1928 рр. «Рух» видав «Зібрання творів» В. Винниченка у 23 томах.

У 1930–1932 рр. «Книгоспілка» підготувала до друку «Зібрання творів» письменника у 28 томах, багато оповідань і повістей українською та російською мовами вийшли в Києві, Харкові, Москві, Ленінграді.

У вересні 1933 р. В. Винниченко написав відкритого листа до Політбюро КП(б)У, у якому звинуватив Сталіна та Постишева в голодоморі й масових репресіях проти українського народу. Цей лист викликав різке заперечення на пленумі ЦК КП(б) 1933 року, і з того часу творчість В. Винниченка була піддана гонінням: книжки вилучені з бібліотек і знищенні, творчість перестала досліджуватися літературознавцями й вивчатися в школі, ім'я письменника або замовчувалося, або при згадках обливалося брудом і трактувалось не інакше як під тавром «буржуазного націоналіста».

Роки війни підірвали вже ослаблене здоров'я Винниченка. Після війни письменник відсторонився від політики. Коли на схилі років Володимир Кирилович звернувся до радянського уряду з проханням дати дозвіл на повернення, щоб хоч померти в Україні, письменникові грубо відмовили.

6 березня 1951 р. митець помер, похований на цвинтарі Мужена поблизу Канн у Франції.

В. Винниченко написав понад сто оповідань, п'ес, сценаріїв, статей і памфлетів, історико-політичний трактат «Відродження нації», двотомну етико-філософську працю «Конкордизм», чотирнадцять романів (один із них незавершений). В. Винниченко — митець — яскрава індивідуальність, у якій поєдналися найсуттєвіші риси перехідної доби — від критичного реалізму до модернізму. Важливе місце в усьому творчому доробку майстра посідає його драматургія, адже п'еси В. Винниченка зіграли дуже важливу роль у становленні українського театру.

В. Винниченко-драматург усвідомлював, що український театр треба європейзувати — надати йому філософської глибини, гостроти морально-етичних колізій, динамізувати дію. Наскільки це вдалося, свідчить той факт, що його п'еси посіли провідне місце в репертуарах «Молодого театру» Леся Курбаса, стаціонарного українського театру М. Садовського та драматичного театру ім. І. Я. Франка. В останньому протягом 1920–1921 рр. йшли п'еси «Гріх», «Дисгармонія», «Великий Молох», «Панна Мара», «Співочі товариства». Твори драматурга були популярними не лише в тогочасній Україні, але й за її межами. З особливим успіхом у країнах Західної Європи йшли драми Винниченка «Чорна Пантера і Білий Ведмідь», «Закон», «Брехня». Їхня тематика, як і тематика інших творів письменника й драматурга, була цілком традиційною — дослідження людської особистості, морально-психологічне випробовування внутрішніх сил людини в боротьбі за утвердження свого «Я». Але інтерпретація цих тем і морально-етичні проблеми, що поставали з творів Винниченка, були новаторством в українській літературі початку ХХ століття. Винниченкові п'еси руйнували канони сценічного дійства, які плекав етнографічний, романтично-сентиментальний і водевільно-розважальний український театр. Герої цих п'ес прагнули незалежності від будь-кого і будь-чого: юрби, моралі,

приписів, умовностей. Вони прагнули бути «чесними з собою». Але, як зазначав сам Винниченко, ніхто з його герой не був по-справжньому «чесним з собою», оскільки вони лише прагнули цього.

Драми Володимира Винниченка — це стихія, бунт, виклик самому життю. Сміливістю тематики (свідомість та інстинкти, мораль і статеві проблеми, честь і зрада) драматург часто, на думку критики, виходив за межі дозволеного. Керуючись своїм відомим принципом «чесності з собою», як і знаменитим висловом Шопенгауера: «Філософів, як і поетові, мораль не повинна закривати правди», автор піднімав завісу, проникав у найпотаємніші схови психології і проводив експерименти на людській душі. Героєм його п'ес став новий суспільний тип інтелігента, тло дії — двадцяте століття, з його соціальними конфліктами й моральними протиріччями. Але не слід думати, що пошуки «правди життя» й «нової моралі» — новація драматурга в європейській драматургії, тому що для творів будь-якого європейського письменника це було нормою. (Чорна пантера і білий ведмідь).

Нині Винниченко широко й глибоко входить у культурне сьогодення незалежної України. Його твори пробуджують національну свідомість. Політик, письменник, художник, він ще має розкритися рідному народові різnobарвними гранями свого великого таланту.

Основні твори: збірка «Краса і сила», романі «Заповіт батьків» «Записки кирпатого Мефістофеля», «Слово за тобою, Сталіне!», перший український науково-фантастичний утопічний роман «Сонячна машина», драми «Великий молох», «Чорна Пантера і Білий Ведмідь», «Брехня».

Особливої уваги заслуговує його утопічно-фантастичний роман «Сонячна машина», який набув великої популярності у 1920-х роках. (*Короткий огляд змісту твору*).

III. Підбиття підсумків уроку

Творчість Винниченка із зацікавленням досліджувала й високо оцінювала Леся Українка, зазначаючи, що уже першими своїми творами він підніс літературу до рівня західноєвропейської й утверджив новий літературний напрям — неоромантизм, до виразників якого письменниця зараховувала й себе. Винниченко легко й швидко писав оповідання й драми, повіті й романи, публіцистичні статті й п'еси.

На початку 30-х років його твори видані в Україні у 28 томах. Можна лише уявити обсяг творчої спадщини Винниченка, коли врахувати, що письменник плідно працював в еміграції, десятки творів залишилися ненадрукованими, деякі — незавершеними. Його багатогранний талант і дивовижна працездатність викликають подив, захоплення й інтерес численних читачів та багатьох учених. «Стихійно дужий талант», «надзвичайно сильний реаліст», «глибокий психолог і незрівнянний майстер життєвих контрастів» — так називав його Сергій Єфремов, нітрохи не перебільшуючи.

Крім літературної спадщини В. Винниченка, є ще й малярська — майже сто картин. Акварельні та олійні пейзажі, портрети, натюрморти й графічні композиції його експонувалися свого часу у Франції і за її межами. Їхню професійну досконалість визнавали видатні художники Анрі Сіньєк та Пабло Пікасо.

IV. Домашнє завдання

Прочитати новелу «Момент», опрацювати статтю про творчість В. Винниченка за підручником.

**Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту
y.levchuk2976@gmail.com**

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.